

Дорошенко Костянтин Костянтинович,
аспірант Київського університету
інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська
юридична академія»

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРЕДСТАВНИЦТВО В СУДІ БЕЗ ПОВНОВАЖЕНЬ

Анотація: У тезах підіймається питання необхідності кримінальної відповідальності за представництво в суді без повноважень, зокрема, шляхом віднесення діяння до кримінального правопорушення із формальним, а не матеріальним складом, а також необхідність такої криміналізації через призму можливості притягнення окремих осіб до дисциплінарної відповідальності.

Ключові слова: представництво в суді без повноважень, адвокат, дисциплінарна відповідальність, криміналізація.

Summary: The thesis raises the issue of a need for criminal liability for representation in court without authority, in particular, by classifying the act as a criminal offense with a formal, but not material corpus delicti, as well as the need for such criminalization through the prism of the possibility of bringing individuals to disciplinary liability.

Keywords: representation in court without authority, attorney at law, disciplinary liability, criminalization.

03 жовтня 2017 року Верховною Радою України прийнятий Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 2147-VIII, яким доповнено Кримінальний кодекс України ст. 400-1 «Представництво в суді без повноважень».

Зі змісту диспозиції окресленої статті Кримінального кодексу України вбачається, що законодавець передбачив кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу в суді, а так само умисне невнесення адвокатом до ордера відомостей щодо обмежень повноважень, встановлених договором про надання правничої допомоги.

Частина друга передбачає відповідальність за дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб.

Хоча, зазначені зміни є відносно новими та ще не набули широкого правозастосування, втім, аналіз змісту вказаної правової норми вже викликає запитання правового характеру, зокрема, в частині необхідності кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя у такий спосіб.

Перш за все вважаю за необхідне відзначити, що питання необхідності криміналізації суспільної небезпечності окресленого діяння

виникли ще до голосування за запропонований проект Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів».

Відповідно до зауважень Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України на вказаний вище проект Закону України, останнім зазначено про недоцільність криміналізації діяння, через сумніви у ступені його суспільної небезпечності, а саме через те, що об'єктивна сторона кримінального правопорушення не передбачає наявності протиправного мотиву чи мети такого представництва, а також через те, що окреслене правопорушення має ознаки формального складу злочину і вважається закінченим з моменту вчинення діяння [1].

Також, свої зауваження щодо згаданого законопроекту висловило Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України, зазначивши, що розміщення зазначеної вище статті пропонується в розділі XVIII «Злочини проти правосуддя» Особливої частини Кримінального кодексу України, втім не враховано, що представництво в суді без повноважень не завжди може завдати шкоду правосуддю. Особа, яка не має повноважень, може належним чином представляти/захистити іншу особу в суді і своїми професійними діями навпаки сприяти відновленню правосуддя [2].

Також, в цих зауваженнях вказано про те, що ставити питання про юридичну, а тим більше, кримінальну відповідальність за представництво в суді без повноважень можна лише в тому випадку, коли особа прагне завдати або завдає шкоду правам і законним інтересам тієї особи, яку вона представляє (за умов, що її дії не містять ознак інших складів злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України).

В інших же випадках, коли такої шкоди завдано не було, достатньо заходів впливу за вчинення діянь, передбачених статтею 400-1 Кримінального кодексу України, зокрема, шляхом притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, а інші особи, у таких випадках, можуть нести цивільно-правову відповідальність за завдану шкоду інтересам особи, яку вони представляють.

Хоча, зазначені вище зауваження структурних підрозділів Апарату Верховної Ради України враховані не були, втім, останні видаються досить слушними, та зводяться до того, що у випадку необхідності криміналізації діяння, окресленого в статті 400-1 Кримінального кодексу України, необхідно було б встановити обов'язку умови для настання кримінальної відповідальності, а саме якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, тобто склад злочину має бути матеріальний, а не формальний.

Представники Національної асоціації адвокатів України комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності Національної асоціації адвокатів України, у свою чергу, оцінюють зазначену норму

скептично. На їхню думку, зміст статті є досить сумнівним та може бути використаним органами досудового розслідування для здійснення тиску або усунення адвоката від участі у справі [3].

Таким чином, можливо дійти висновків, що такий самий підхід може бути застосований до прокурорів, які здійснюють представництво інтересів громадянина або держави в суді, та інших посадових осіб, які здійснюють представництво, тобто можуть бути притягненні до такого самого виду юридичної відповідальності, як і адвокати, тобто дисциплінарної.

В аспекті можливості притягнення прокурорів до кримінальної відповідальності за згаданої статтею зазначила Антонюк Н.О., згідно змісту якої аналіз низку ухвал апеляційної інстанції, якими суд апеляційної інстанції скасовує вирок чи ухвалу суду і призначає новий розгляд у суді першої інстанції, то у величезній кількості таких ухвал серед істотних порушень вимог КПК України, фігурує таке порушення як здійснення судового провадження за відсутності прокурора. Також зазначено, що часто представник прокуратури «фізично» був присутній на всіх засіданнях, однак «якісно» його не було, оскільки він не мав відповідних уповноважуючи документів [4].

Втім, відповідаючи на запитання чи потрібно окрему статтю КК України, яка б встановлювала кримінальну відповідальність за вчинення прокурором наведених вище дій, що відповідь однозначно ні, оскільки залежно від конкретних обставин справи, винному можуть бути інкриміновані ст. 366, а також інші склади кримінальних правопорушень.

Схожа думка, висвітлена Денис С.Р., яка зазначила, що відсутність істотного рівня суспільної небезпеки, практики притягнення осіб до кримінальної відповідальності за діяння, передбачені у ст. 400-1 Кримінального кодексу України, на підставі аналізу досвіду іноземних країн, вказані діяння слід декриміналізувати, що призведе до розвантаження змісту Кримінального кодексу України, припинить наявність конкуренції кримінально-правових норм та сприятиме реалізації принципу гуманності та пропорційності покарання відносно вчиненого діяння [5].

З іншого боку, дійсно, трапляються випадки, коли на стадії апеляційного перегляду встановлюються обставини, які свідчать про відсутність у представника повноважень на здійснення представництва, що тягне за собою скасування судового рішення лише з цих підстав.

Таким чином, подальше дослідження кримінальної відповідальності за представництво в суді без повноважень слід здійснювати виходячи з його суспільної небезпечності як для правосуддя, так і для осіб, прав та законні інтереси яких зачіпаються вказаним діянням.

В той же час, саме кримінальне правопорушення у вигляді повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу, а так само умисного невнесення адвокатом до ордера відомостей щодо

обмежень повноважень, встановлених договором про надання правничої допомоги, слід викласти з матеріальним, а не формальним складом.

У випадку ж, якщо шкоди кримінальним правопорушенням завдано не було, то мова має йти лише про виключно дисциплінарну відповідальність осіб, якщо така передбачена актами законодавства.

Хоча, думки щодо доцільності криміналізації такого діяння серед юристів різняться, вже можливо виокремити певні негативні наслідки існування такої кримінально-правової норми.

Так, у Єдиному державному реєстрі судових рішень можливо віднайти випадки, коли, з метою усунення особи від здійснення представництва, сторони посиляються на відсутність у особи повноважень на таке представництво.

Звичайно, зазначене може бути свідомою правовою позицією сторони, коли дійсно, та чи інша особа не підтвердила своїх повноважень у спосіб, передбачений законодавством, а також не довела перед судом наявність таких повноважень.

У той же час, одне питання, коли коло цих питань вирішується у спосіб, передбачений відповідним процесуальним законодавством, втім зовсім інакше виглядає, коли на підтвердження своєї правової позиції сторони вдаються до звернення із заявами до правоохоронних органів про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, як спосіб зловживання правом і тиском на сторону судового провадження.

Як наслідок, окрім вирішення процесуальних питань, особа, повноваження якої були поставлені під сумнів, вимушена брати участь у слідчих (розшукових) та процесуальних діях, що створює додаткові обтяження, зокрема адвоката.

Таким чином, мета, яку переслідував законодавець під час внесення змін до Кримінального кодексу України, не призвела до очікуваних результатів, а можливо, призвести й не могла, оскільки існують обґрунтовані сумніви в необхідності криміналізації такого діяння.

На даному етапі вказана норма може бути використана не на користь, а на шкоду правосуддю, оскільки створила додаткові важелі впливу на учасників судового процесу, зокрема, зі сторони правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України від 12.07.2017 року. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415.

2. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України від 08.06.2017 року. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415.

3.Круглий стіл на тему «Права адвокатів та гарантії адвокатської діяльності в контексті судової реформи». URL:

<https://unba.org.ua/news/3040-stattya-400-1kriminal-nogo-kodeksu-vidkrivae-mozhливosti-tisku-na-advokata-pidsumki-kruglogo-stolu.html>.

4. Антонюк Н.О. Про представництво в суді без повноважень. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/107299-pro-predstavnistvo-v-sudi-bez-povnovazhen>.

5. Денис С.Р. Представництво в суді без повноважень (ст. 400-1 КК України): Кримінально-правові аспекти та перспективи застосування. Теоретичні та практичні аспекти соціальноекономічних наукових досліджень: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 30 жовтня 2020 р). Київ: Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 151–153.

Заровецький Василь Володимирович,
старший судовий експерт сектору
дактилоскопічного обліку відділу
кримінальних видів досліджень
Тернопільського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

ОБОВ'ЯЗКОВЕ ДАКТИЛОСКОПЮВАННЯ ЯК РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ

Розглянуто проблеми ідентифікації осіб невіданих трупів, що масово виникли в реаліях повномасштабного вторгнення на територію України в 2022 року.

Ключові слова: дактилоскопія, папілярний узор, ідентифікація, обов'язкове дактилоскопіювання громадян, дактилоскопічний облік.

The problems of identification of unidentified corpses, which occurred as masse as a result of a full-scale invasion of the territory of Ukraine in 2022.

Keywords: dactyloscopy, papillary pattern, identification, mandatory dactyloscopy of citizens, dactyloscopy accounting.

Після початку збройного конфлікту в 2014 році, а також повномасштабного вторгнення збройних сил Російської Федерації в лютому 2022 року все частіше постає питання ідентифікації осіб. На жаль під час виконання свої службових обов'язків захисники держави втрачають найцінніше, що у них є – своє життя. В ході запеклих боїв не завжди випадає можливість забрати полеглих, та часто згодом після відвоювання тимчасово окупованих територій виникає необхідність ідентифікувати особу. Особливою проблемою встановлення особи є відсутність особливих прикмет у зв'язку із значним пошкодженням частин тіла.

Одним із найпоширеніших способів встановлення невстановлених трупів є використання дактилоскопічних методів ідентифікації та встановлення особи за ДНК профілем. Однак